

KRŠĆANIN U JAVNOM ŽIVOTU – NEKADA I DANAS

JOSIP GRBAC*

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci
Rijeka, Hrvatska

UDK 260.2:322 (Anderlić, V.)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: prosinac 2004.

Sažetak *Neovisno o značaju osobe i djela Vilka Anderlića, njegovo djelo i način razmišljanja moraju biti kritički sagledani. Ima, naime, u njegovom djelu mnogo toga što danas valja osvježiti: potrebno je jasnije definirati ulogu vjere kao obnoviteljskog čimbenika društva; revalorizirati svojevrsni apologetski pristup vrednovanja povijesnih zasluga kršćanstva; socijalni nauk Crkve učiniti dostupnim širokim slojevima ljudi. Ima elemenata koji nisu posve prihvatljivi jer su uvjetovani povijesnim trenutkom nastajanja: isključivo religiozno utemeljenje morala i etike; poimanje da su kršćanski stavovi apriori nepomirljivi s tzv. «socijalnom demokracijom»; neprihvatanje pozitivnih aspekata sekularizacije; elitističko poimanje uloge kršćanstva u obnovi društva. Svakako je Anderličjevo razmišljanje u mnogočemu moderno i primjenjivo u sadašnjem trenutku: u etičkom promišljanju obnove društva nedovoljno je promicati etičke minimume – potrebno je primicati društvene kreposti; etički pluralizam nije etički relativizam – potrebno je stvarati konsenzus oko nekih etičkih načela koja štite temeljne vrijednosti; potreba definicije kršćanskog identiteta, što je preduvjet bilo kakvih kompromisa na političkom i drugim poljima društvenog života. Revalorizirati Anderličjevo djelo, znači odrediti parametre angažmana kršćanina u današnjem svijetu.*

Ključne riječi: *socijalna dimenzija kršćanstva, demokracija, opće dobro, sekularizacija, društveni autoritet, etički pluralizam, vrijednosni konsenzus, politički angažman vjernika.*

* Prof. dr. sc. Josip Grbac, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Rijeci, Tizianova 15, 51000 Rijeka, Hrvatska.

Prof. dr. sc. Josip Grbac, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb - Theology in Rijeka, Tizianova 15, 51000 Rijeka, Croatia.

1. Anderličeve misli vodilje

Sam naslov potiče nas da ponajprije učinimo neke usporedbe, tj. da prvo vidimo u čemu se slažemo s Anderličem glede angažmana kršćanina u javnom životu, zatim da vidimo u čemu se razlikujemo, i, konačno, da probamo izvući neke pouke koje bi nam mogle pomoći u sagledavanju ove problematike danas. Cilj nam je iznijeti misli vodilje koje nam danas mogu pomoći oko rješavanja tog pitanja.

Ponajprije, zaista se slažemo s Anderličevom tvrdnjom kako *kod nas Hrvata nije baš teško početi djelovati, ali vrlo je teško nastaviti to djelovanje.*¹ Imajući u vidu inicijative koje su u zadnjih desetak godina poduzete oko pitanja aktivnijeg angažmana kršćana u javnom životu, a koje nisu imale «dug život», vjerujem da ova tvrdnja ostaje aktualna.

Aktualna je i konstatacija da je svaka integralna obnova društva nezamisliva bez uvažavanja i promocije moralne i etičke dimenzije: *Za svaku društvenu tvorevinu, a navlastito za opstanak i pravilan razvitak i procvat države, potrebni su ne samo zakoni i gruba sila, nego i takovi faktori, koji daju moralnu snagu i moralne veze, ali toga ne može država stvoriti ni svojim činovničkim ni vojničkim aparatom.*²

Ono u čemu se svakako slažemo je i pitanje uloge vjere u sveukupnom poimanju te problematike. Doduše, mislimo da je Anderlič pripisivao vjeri, kao obnoviteljskom čimbeniku društva, daleko važniju ulogu nego to mi činimo. Mi danas uglavnom vidimo svoju ulogu na planu etike. Anderlič vidi ulogu vjere u tome da ona učvršćuje moralna i etička načela, čini ih stabilnijima. To bi se moglo izraziti i drugačije: Ako mi, primjerice, na nezaposlenost gledamo samo kao na socijalnu nepravdu ili povredu ljudskih prava, to je ipak niža razina nego ako na nezaposlenost gledamo kao na «griješ» u pravom smislu riječi. Nije isto ako poduzetnik, stvarajući nezaposlenost, misli da time krši samo socijalnu pravdu ili ako on zna da time čini grijeh. Očito je nezaposlenost grijeh koji krši neke temeljne evanđeoske principe. Anderlič vjeru jasno stavlja u prvi plan u određivanju onog što je moralno ili etički dopustivo, a što nije. Mi to moramo još učinkovitije učiniti.

Može se to shvatiti i paradoksalno, ali i cijela postava Anderličevog djela može djelovati aktualno. On, naime, očito ide putem određene apologetike kršćanstva. Toj apologetici služi prvenstveno analiza povijesnih zasluga Crkve i

---

¹ V. ANDERLIĆ, *Socijologija*, Đakovo, 1912., str. 85.

² V. ANDERLIĆ, *Kršćanstvo kao socijalni faktor*, Vukovar, 1928., str. 4.

kršćana u promociji nekih vrijednosti koje su u krizi. Mi danas isuviše olako preskačemo taj apologetski dio, te ispada kao da sve vrijednosti i same temelje civilizacije u kojoj živimo nije stvorilo najvećim dijelom upravo kršćanstvo. Ispada kao da smo, kao kršćani, na početku. Sve stvoreno do sada kao da je došlo samo od sebe. Na kršćane se gleda samo naočalima sadašnjosti. A sasvim je jasno da se nečije zasluge moraju procjenjivati u jednom dužem vremenskom razdoblju. Svaki bi kršćanin trebao biti barem donekle oboružan tim povijesnim znanjem, ukoliko se efikasno želi angažirati u društvu koje se ponaša kao da su mu sve civilizacijske tekovine «pale s neba».

U postupku demokratskog odlučivanja Anderlić jasno relativizira pravo većine. Kod donošenja onih zakona kod kojih dolaze u pitanje neka načela naravnog moralnog zakona, kao što je to npr. pravo na život, na dostojanstvenu smrt, itd., moderno društvo mora razmisliti o principu da je većina uvijek u pravu. Sakralizacija prava većine u društvima, kada se ta većina stvara svakojakim interesima i koalicijama, može biti pogubna za neka najosnovnija moralna i etička načela na kojima počiva društvo.³

Anderlić piše svoja djela inspiriran onom idejom koja je kod nas postala aktualna pred nekoliko godina, a to je da društveni nauk Crkve, ali i općenito kršćanski principi društvenog života, moraju ponajprije biti dostupni širokim slojevima ljudi. Poznavanje tog nauka osnovna je pretpostavka da bi uopće mogli govoriti o njegovoj efikasnijoj primjeni u praksi. Crkva mora “ubrzati korak” kako bi svojim izlaganjem tog nauka mogla biti na usluzi pozitivnim nastojanjima da se on u ovom društvu ustali.

2. Kritički osvrt na Anderličevu misao

Svojevrsno posvećivanje autoriteta, kakvo nalazimo kod Anderlića, svakako ne odgovara modernom poimanju autoriteta. Poštivanje autoriteta po savjesti, ili čak upućivanje na argumente vjere kako bi taj autoritet bio maksimalno ispoštivan, svakako zvuči prenaplašeno, ako imamo u vidu svakojake kultove ličnosti i autoriteta koji su se pojavili u ovom stoljeću na europskim i svjetskim prostorima.⁴ I u društvima u kojima se autoritet stvara isključivo interesnim koalicijama, takvo inzistiranje na poslušnosti autoritetu moglo bi djelovati neshvatljivo i katkada štetno.

³ Usp. *Ondje*, str. 6.

⁴ Usp. *Ondje*, str. 7.

Čini nam se da Anderlić isuviše često gleda na kršćansku religioznost i njezin moral kao na alternativu tzv. društvenoj etici. Za njega je teško prihvatljiv tzv. autonomni moral, koji može funkcionirati i ako nije izričito utemeljen na kršćanskim načelima. Rekli bismo danas da je za njega teško prihvatljiv pojam «anonimnih kršćana». Društvena etika biva tako shvaćena kao laička etika, koja, samim time što nije izričito utemeljena na kršćanskim načelima, ne može biti efikasna.⁵ To znači da valja oprezno interpretirati i terminologiju Anderlića. Kada on tvrdi, primjerice, kako se «naziranje socijalne demokracije i vjera ne mogu nikako složiti», onda treba znati da je za njega socijalna demokracija jedno poimanje koje negira svaku transcendentalnu dimenziju i svaku potrebu morala i etike na političkom i gospodarskom planu. Ovakva teorija ne može se danas nazvati socijalnom demokracijom jer je taj pojam više tehnički, označava jedan model društvenog ustroja koji se temelji na demokratskim načelima, ali prioritet stavlja na rješavanje socijalnih pitanja. Pod tim pojmom danas ne mislimo na određeni svjetonazor, nego na određeni društveni ustroj. Na sličan način, nitko danas neće pojam «društvene etike» shvatiti kao «ateističku etiku».

Neke se razlike mogu shvatiti ako se ima u vidu kontekst razmišljanja koji se promijenio od Anderlića do danas.

- a. Ako se i sekularizacija i prosvjetiteljstvo (ili sve ono što Anderlić naziva posljedicama modernizma) mogu smatrati smrtnim neprijateljima vjere, čini se da je kršćanstvo danas u nešto povoljnijoj situaciji u odnosu na te čimbenike nego što je to bilo pred pedesetak ili više godina: u odnosu na sekularizam zato što je s krizom vjere u neograničeni napredak samom sekularizmu potkresan ideološki temelj, ali i u odnosu na prosvjetiteljstvo, jer je ono prestalo biti samo nešto negativno. Na ove se fenomene danas gleda kao na prigodu koja je potaknula da se neke temeljne evanđeoske poruke, kao što su sloboda, solidarnost i tolerancija, probiju i na «profano» polje društvenog života. Tako danas postaju teško shvatljive one osude kojima Anderlić obasiplje tzv. smrtno neprijatelje kršćanstva.
- b. U pitanju je očito i sama perspektiva razmišljanja. Očito nije više moguća neka restauracija kršćanske Europe srednjega vijeka. No, to ne stavlja u pitanje važnost i ulogu evanđelja u društvenom životu. Međutim, danas nije više u prvom planu potreba promocije Crkve i njezine kompetentnosti, kao što je to činio Anderlić, nego potreba promocije i predstavljanja Boga putem svjedočenja.

---

⁵ Usp. *Ondje*, str. 9.

- c. Anderličevo poimanje uklapa se u povijesni kontekst svoga vremena i prostora. U gotovo svim zemljama istočne Europe kršćanska opozicija marksizmu temeljila se ne samo na negaciji, nego na izlaganju i uvažavanju vlastitih principa i temeljnih uvjerenja, čime se moglo dokazati da kršćanstvo nije neka reakcionarna sila. Očito je, međutim, da je danas nemoguće ići dalje onim istim načinima razmišljanja, kategorijama i ponašanjima koji su bili glavni nosioci kršćanske opozicije marksizmu i komunizmu. Jednostavno zato što su neke nepravde, koje nekada nisu bile lako spoznatljive i gotovo ih je jedino kritizirala Crkva, sada postale toliko uočljive da su ih svi mogli uočiti i mnogi su ih počeli kritizirati. A Crkva je uglavnom nastavila upozoravati na opasnosti, umjesto da predlaže nešto pozitivno. Kao da je strah od slobode često bio jači od želje da se bolje urede prostori slobode. Naravno da je Crkvi bilo teško prihvatiti princip autonomije pluralističkog društva. I Anderlič tu autonomiju prihvaća i zagovara, ali je potkrepljuje tolikim uvjetovanostima da, na kraju krajeva, to više i nije prava autonomija.
- d. Mislim da je Anderlič isuviše vjerovao argumentiranoj snazi kršćanskih principa u srazu s antikršćanskim elementima. On je neograničeno vjerovao racionalnoj snazi uvjeravanja. Danas više pozornosti polažemo na snagu svjedočenja i davanja primjera. Anderličev svijet bio je svijet u kome se netko kao kršćanin rodio i sada ga je valjalo u toj vjeri sačuvati. Danas se kršćanin rađa u poganskom svijetu, i on u tom svijetu mora tek postati kršćaninom. Aktualizira se aksiom Tertulliana: «fiunt, non nascuntur Christiani». Dokaze o snazi kršćanstva Anderlič traži u povijesti, u zaslugama pojedinaca i institucija za izgradnju boljega svijeta. Mi ćemo danas radije posegnuti za snagom odozgo. Kršćanin može ovom svijetu ponuditi bolja rješenja jer crpi inspiraciju iz transcendentnoga.
- e. U Anderličevo vrijeme Crkva je samu sebe predstavljala kao put ljudima. Kristijaniziranje svijeta moglo se dogoditi samo ako se Crkva dala na taj posao. Današnji kriterij, kojega iznosi papa Ivan Pavao II. u enciklici «Redemptor hominis», nešto je drugačiji: «Čovjek je put Crkve.»⁶ Možda je u tome i najveća promjena, i mentaliteta i djelovanja Crkve i kršćana. Crkva kristijanizira svijet, ali putem čovjeka, radeći na poboljšanju čovjeka. Možda je to znak i većeg povjerenja kojega i Crkva ima u čovjeka kao takvoga.

⁶ O mnogim promijenjenim okolnostima u kojima se danas događa sučeljavanje kršćanina s modernim svijetom, usp. M. SIERVERNICH, J. BECKERMANN (ur.), *Christen an der Schwelle zum dritten Jahrtausend*, Frankfurt, 2000.

- f. Anderlič svakako polazi od pretpostavke da kršćanstvo ima određeni povlašteni položaj u odnosu na sve druge društvene teorije, pa stoga i ulogu, kako svećenika tako i kršćanskih laika, prvenstveno vidi u tome da oni podučavaju, da argumentirano podastiru kršćanske principe u društvu koje ih prije ili kasnije mora prihvatiti, jer su oni isuviše evidentni.⁷ Mi danas više gledamo na kršćanstvo, i njegov pogled na svijet i razvoj društva, kao na jednu ponudu koja mora djelovati uvjerljivo i to pogotovo na temelju djelovanja kršćana. Prioritetno je svjedočenje, a ne podučavanje.
- g. Čini se da Anderlič u socijalnom nauku Crkve više vidi određeno teoretsko promišljanje koje će dodatno potkrijepiti etička načela utemeljena na evanđelju. Danas se na taj socijalni nauk više gleda kao na pokretačku snagu koja će kršćanina motivirati i osposobiti da aktivno kreira društveni život.

3. Suvremenost Anderličeve misli

Anderlič je bio moderan u poimanju sustavnog djelovanja vjernika laika u društvenom životu. Tako on jasno daje prednost zalaganju da se što više kršćana laika uključi u aktivni politički život, npr. na zakonodavnom planu. Imati prave ljude ondje gdje se donose zakoni – to je recept kojega nudi Anderlič, to je bio recept biskupa Mahnića, to je i naš recept, ali još uvijek uvelike neostvareñ. Zanimljivo je da on ulogu promidžbe takvog angažmana povjerava svećenicima. Svećenik bi trebao poticati laike na takav angažman.⁸ Mi danas isuviše oklijevamo u takvom direktnom zalaganju svećenika u tom smislu. Isuviše se bojimo moguće politizacije svog djelovanja.

Originalna ideja, koju Anderlič nudi, može biti tzv. kolportaža. Kako to da mi danas nemamo vlastitih kolportera koji će katolički tisak dijeliti na ulicama i na raskrižjima? Ideja je iznesena 1916. godine.⁹

Značajno je koliko važnosti Anderlič posvećuje osnivanju i promociji raznih katoličkih udruga. Toga smo i mi svjesni, i to već unazad desetak godina. U to su vrijeme nastale brojne katoličke udruge. No, kao da mnogim takvim udrugama nedostaje ono što bismo mogli nazvati «opisom radnog mjesta»,

---

⁷ Usp. V. ANDERLIĆ, *Svećenik i socijalno djelovanje*, Zagreb, 1916., str. 26.

⁸ Usp. *Ondje*, str. 29.

⁹ Usp. *Ondje*, str. 33.

nedostaje im jasna vizija što im je raditi. Često se njihova djelatnost svode na organiziranje prigodnih predavanja, tribina, i tome slično. Ima jako malo sistematskog rada, npr. na osposobljavanju budućih političara ili gospodarstvenika koji će «disati» kršćanski, na trajnom praćenju sadržaja u medijima i eventualnom javnom kritičkom sučeljavanju s onima koji neobjektivno ili zlonamjerno pristupaju javnosti, itd. O tome Anderlić ima prilično jasnu viziju. Ne samo da nabraja sve postojeće udruge, tako da vjernik zna kamo se obratiti, nego im nudi opširnu literaturu kojom se mogu poslužiti, svakoj određuje specifičan posao i angažman, naznačuje moguće pravce djelovanja za neke nove udruge koje će nastati.

U ovom povijesnom trenutku postojanja ovog naroda i ove države nije prioritetno stvarati neki moral ili etiku ljudskih čina, postupaka. Nećemo stvarati kodekse nepodopština nad kojima će bdjeti neka etička ili moralna agencija, ma kako se ona zvala. Nećemo stvarati društvenu kazuistiku kojoj je prioritetni cilj smiriti individualnu savjest. U ovom trenutku je najvažnije stvarati stavove, ono što bi teologija rekla, stvarati društvene kreposti, stvarati dobre navike. I to je upravo ono što Anderlić zastupa u gotovo svim svojim djelima. U ovom trenutku nije najbitnije odrediti moralni ili etički minimum ispod kojega je netko zločinac. Taj minimum može biti i dobro rješenje. Ali mora imati podršku javnosti, podršku većine. Ta većina mora najprije biti kreposna, u smislu da cijeni poštenje, iskrenost, profesionalnost, istinoljubivost. Inače se etički minimum pretvara u čisti formalizam gdje vlada pravilo: Idem dotle dok me netko ne otkrije, dok me zakon ne dohvati. Stvara se moral dvoličnosti, podijeljenost između javnoga i privatnog morala. Na Anderličjevo djelo može se gledati kao na pokušaj jednog odgojnoga i didaktičkog govora o prioritetnim društvenim krepostima kojima bi trebali biti zadojeni svi hrvatski građani, na političkom, gospodarskom i kulturnom planu, na planu međusobne komunikacije, usuglašavanja na planu religijskoga i etičkog pluralizma.

Mi smo pluralističko društvo, u najširem smislu riječi. Nitko ne može zastupati neku uniformiranost, bez obzira temeljila se ona na religijskim ili humanističkim zasadama. No etički pluralizam nije i etički relativizam. Vjerski i etički relativizam glavni je neprijatelj protiv kojega se Anderlić bori, a ostaje opasnost i danas. Može biti različitih pristupa, rješenja, aspekata, modela kako riješiti probleme današnjeg čovjeka. Ali je bitno smatraju li svi modeli tog čovjeka zaista čovjekom i etičkim bićem. Anderlić bi nadodao kako je bitno da se u tom čovjeku gleda i religiozno biće. Danas to reći, bilo bi možda previše utopistički. Mogli bismo reći: dokle god intelektualna elita u jednom narodu ostaje etički osjetljiva, taj narod i to društvo ima razloga za nadu u bolju budućnost. Kako za Anderliča, tako i za nas danas, stvaranje te intelektualne elite ostaje trajan zadatak.

Za djelovanje kršćanina u javnom životu danas važno je naglasiti i potrebu stvaranja određenih kompromisa, shvaćenih u pozitivnom smislu. Za Anderlića bilo kakvi kompromisi teško da dolaze u obzir. Previše je on uvjeren da svi ostali moraju prihvatiti kršćanski pogled na društvo. Mi danas, međutim, znamo da takvo što više nije moguće. Anderlić bi, imajući u vidu njegov pristup, svaki kompromis smatrao popuštanjem i relativizacijom. Kršćanski pogled na društvo za njega nije jedan od mnogih mogućih pogleda, nego je pogled odozgo. Mi smo danas svjesni da je stvaranje kompromisa nezaobilazna pratilja svakog efikasnog angažmana kršćanina u društvu. Nužno je potrebno predstaviti kompromis u njegovom pozitivnom svjetlu, jer je prečesto sam izraz imao negativne konotacije i podsjećao na neki relativizam i "popuštanje" u promociji i obrani temeljnih etičkih i moralnih vrednota. Potreba činjenja kompromisa, pogotovo kada su u pitanju temeljne vrednote, zacijelo je ona najboljnija točka s kojom se kršćanin susreće u svom političkom angažmanu, pogotovo kada se nalazi na odgovornim mjestima odlučivanja ili stvaranja zakona.

Anderlić nam može pomoći u definiranju i jedne druge važne pretpostavke kršćaninova djelovanja u svijetu, a to je definicija onoga u čemu se sastoji identitet kršćana-katolika. Ovo je nužan preduvjet da se shvati eventualna nedovoljna angažiranost kršćana u javnom životu, ali taj identitet postavlja i granice svakom angažmanu. Tvrdnja kako je tijekom povijesti kršćansko-katolički smisao za Apsolutno prečesto nepremostiva zapreka prilagodbi na 'političko', tj. na relativno, na pragmatično, na 'manje zlo', nije daleko od istine. To vrijedi za povijest, ali i za sadašnjost, i to ne samo u negativnom smislu. Naime, prečesto se u našem društvu uočava nastojanje da se sav kršćanski identitet svede na ovozemno zalaganje, na etičko usavršavanje društva. Kršćanski identitet, međutim, ne može nikada bilo kakav ovozemni angažman pretpostaviti "brizi" za Apsolutno. Biti vjernik puno je više nego biti angažirani kršćanin. Ovo valja naglasiti danas, kada se od kršćana i od Crkve katkada zahtijeva da se gotovo stope s ovozemnim stremljenjima našega društva i da, sukladno tome, sav svoj identitet iscrpe u davanju etičkih smjernica. Anderlić, svojim inzistiranjem ne samo na etičkim, nego i na vjerskim načelima, može u tom smislu biti neki model stvaranja okvira po kojima će kršćanin djelovati u društvu.

Tako shvaćeni identitet ima neke posljedice na planu društvenog djelovanja kršćanina.

- a. Prva posljedica je da svaki angažman znači rizik, znači donekle "stajati na rubu kršćanskog svijeta", gdje često djelovanje nosi sa sobom "prljave ruke". Svaki kršćanin mora biti svjestan da efikasni angažman

znači izlazak iz “sigurnosti stada” i često uznemiruje “čistu savjest”. Druga je posljedica da će kršćanin uvijek morati relativizirati mnogo toga kako bi ostalo “mjesta za jedino Apsolutno”. Morat će relativizirati značaj domovine, pripadnost stranci, ali će biti u stanju i relativizirati mnoge razlike koje priječe suživot. Jasno je da će stoga kršćanin, i među svojim istomišljenicima, često biti shvaćen kao “oporba”. Pitanje što i dokle relativizirati ostaje aktualno, kako za Anderlića, tako i za nas danas, iako mi tom pitanju relativizacije prilazimo s mnogo manje straha nego što je to on činio.

- b. Nama je danas važno da se jasno definira što u našem društvu predstavlja opće dobro, a što javni interes. Na teoretskom planu to je učinjeno mnogo puta. No, što to znači nama danas, *hic et nunc*? Ni opće dobro ni javni interes nisu apstraktne kategorije, nego ih valja točno definirati, ovisno o potrebama ljudi i naroda. Bez te jasne definicije i govor društvenog nauka Crkve teško će pogoditi sadašnji povijesni trenutak. Jasno da u tom smislu ne možemo očekivati od Anderlića gotove odgovore. Opće dobro definira se ipak, i ovisno, o konkretnim okolnostima .
- c. Angažman kršćanina u javnom životu danas sastoji se u uključivanju vjernika u svekoliki javni život, u zakonodavstvu, izvršnoj vlasti, medijima, itd. Valjda nam je svima prilično jasno da od stvaranja alternativa do sada nismo imali mnogo koristi. Anderlić suprotstavlja tako svjetovne medije i one katoličke. On ne uviđa mogućnosti kršćanskog djelovanja «iznutra» u tim medijima. Mislim da je danas situacija drugačija. Teško da Crkva može pratiti trendove u razvoju medija. Ona nužno mora i u medijima djelovati onako kako to Anderlić predlaže za zakonodavnu vlast: imati kršćane u samim medijima i tamo pokušati djelovati ozdraviteljski. Etičnost u medijima ne stvara se gomilanjem alternativnih medija, nego drugačijim djelovanjem u onim postojećima. To je zasada najrealnija perspektiva za nas u ovom trenutku.
- d. Važna je i pedagoška strpljivost na planu govora o vrednotama. Današnji čovjek teži brznoj efikasnosti i uspješnosti. Teško se miri s činjenicom da ono što on uviđa kao dobro, ne biva odmah prihvaćeno od svih. Čini se da mnoga nezadovoljstva u ovom društvu imaju uzrok u nemogućnosti da se određene vrednote automatski i brzo pretoče u praksu. Kršćanin, naime, smatra neke vrijednosti apsolutnima i teško se miri s činjenicom da one mogu biti djelomično prihvaćene, da od nekih mogu biti i odbačene, da njihovo sveopće prihvaćanje mora proći

dugotrajan i bolan proces stvaranja kompromisa, određenog odgoja, razrade metodâ i načina kako ih sprovesti u praksu ili ozakoniti. Evo zašto nam sasvim konkretni Anderličevi naputci o tome kako postupno usađivati neke vrijednosti u mentalitet ljudi mogu biti dragocjeni.

- e. Dojmljivo je da Anderlič nikada ne prebacuje rješenje određenih problema na «višu instancu», na hijerarhijsku Crkvu. On uvijek polazi od pretpostavke da se angažman kršćana u društvu može potaknuti na nižim, lokalnim razinama, da iza njega stoje obični svećenici, da je mala zajednica ona koja odgaja svjesne laike. Te svijesti nama danas treba. Prebacivanje odgovornosti ili zadataka na «viši rang», u atmosferi sveopće politizacije društva, u samoj Crkvi postaje problem koji se mora riješiti. Inače se u samoj Crkvi stvara atmosfera u kojoj nitko, osim najviše hijerarhije, nije odgovoran ni za šta. Taj se mentalitet lako pretače i na društvo koje «osluškuje» govor Crkve samo ukoliko je to govor hijerarhije. Stavovi i mišljenja koja proizlaze «odozdo» postaju beznačajna.

U zračnoj luci Frankfurt stajao je svojevremeno plakat s natpisom: «Da bi vam nebo ostalo otvoreno, mi ovdje na zemlji imamo još mnogo toga učiniti: vaša Lufthansa.» Ovaj je slogan bio i ostao aktualan i za problematiku prisutnosti i djelovanja kršćanina u javnom životu. Pitanje koje se, međutim, vječito postavlja jest: Kako? To je pitanje postavljao Anderlič, a postavljamo ga i mi. Zar onda njegova misao nije aktualna?

CHRISTIAN IN PUBLIC LIFE – IN EARLIER TIMES AND NOWADAYS

Josip Grbac

*Catholic Faculty of Theology,
University of Zagreb - Theology in Rijeka
Rijeka, Croatia*

Summary

Regardless the importance of the personality and work of Vilko Anderlič, his work and his views should also be analysed critically. There are, namely, some things in his work that need to be modified: it is necessary to clearly define the function of the faith as a factor of renewal in the society; to revalorize the certain apologetic approach to the evaluation of historical contributions of Christianity; social doctrine of the Church should be available to wide masses of people. There are also some elements that are not completely acceptable because they were a result of historical circumstances: morality and ethics were based on no more than religious principles; the belief that Christian attitudes are a priori inconsistent with so called "social democracy"; negative response to all the positive aspects of secularisation; elitist notion of the role of Christianity in the renewal of the society. It is certain that Anderlič's opinions are modern and applicable in our time in many ways: in ethical considerations of the renewal of the society it is not enough to simply promote the minimal ethical standards, it is necessary to promote social virtues as well; ethical pluralism does not equal ethical relativism – it is important to reach a consensus on certain ethical principles that protect the principal values; it is necessary to define Christian identity, which is the precondition to any kind of compromise in political and other spheres of social life. To reconsider the work of Anderlič means to define the parameters for the engagement of Christians in the modern world.

Key words: *social dimension of Christianity, democracy, common welfare, secularisation, social authority, ethical pluralism, consensus on ethical principles, political engagement of the faithful.*